

HARDI TAMÁS–HAJDÚ ZOLTÁN–MEZEI ISTVÁN:
Határok és városok a Kárpát-medencében
 MTA Regionális Kutatások Központja, Győr–Pécs, 2009, 374 o.

A Kárpát-medence egy országhatárokon átnyúló természetföldrajzi egység. A területén elhelyezkedő országok (Magyarország, Románia, Szlovákia, Ukrajna, Szerbia, Horvátország jelentős országrészekkel, Ausztria és Szlovénia egy-egy kisebb területtel) kutatóinak százai vizsgálják lelkesen és fáradhatatlanul nagytájakait, állat- és növényvilágát, nemzetiségeit, gazdaságfejlődésének társadalom- és gazdaságpolitikai folyamatait, néprajzát stb. és folytathatnánk még rendületlenül a kutatott témákat. Tudományos érdeklődéssel fordultak hozzá jelen könyv szerzői is, akik nem kisebb feladatot tűztek ki magunk elé, mint hogy nyomon kövessék a medence országainak városállományát, városhálózatának átalakulását. Az MTA RKK munkatársai igazi határkutatóként arra keresték a választ, hogy az újonnan meghúzott államhatárok hogyan befolyásolták a városállomány fejlődését, külön figyelmet szentelve a határ menti városokra. A több éves munka összefoglalásaként megszületett könyv – ami *A határ menti városok funkcióinak és vonzáskörzetének átalakulása a határok szerepének megváltozása, illetve az EU bővítés után a Kárpát-medencében* című OTKA program segítségével születhetett meg – a kutatóintézetben 2003-ban elindult *Kárpát-medence régiói* című sorozat méltó kiegészítésének tekinthető.

A magyar városhálózatban bekövetkezett elmozdulásokat és új irányokat már többen vizsgálták (Beluszky P.–Győri R., 2005; Rechnitzer J., 2002), azonban eddig még nem született olyan mű, amely egyrészt elhelyezte volna mindezt egy „medencei” kontextusban, másrészt – a határ menti városok kiemelése miatt – egyedülálló jelenségként mutatta volna be a városállomány ezen fejlődését.

A szerzők kifejezett célja, hogy az olvasó átfogó képet kapjon a Kárpát-medence jelenlegi határ menti térszerkezetének kialakulásáról. Azon történelmi, gazdasági, politikai, társadalmi tényezőket kívánja bemutatni, amelyek nagyban befolyásolták egyes városok központtá vagy esetleges perifériává válásának okait. Mivel a Kárpát-medence társadalmi-gazdasági kapcsolatrendszere több évszázados múltra tekint vissza és a napjainkban érvényes nemzeti határok modern jelenségnek mondhatók, a szerzők törekedtek a fogalmak (úm. államhatár, határtársítás, „határ menti város”, városhálózat stb.) világos magyarázatára, valamint a medence országainak rövid, de annál részletesebb történeti áttekintésére.

A tizenhárom fejezetből álló kötet első két fejezete tartalmazza a határ, határ menti térség fogalmának funkcionális lehatárolását (elválasztó, szűrő vagy nyitott jellegű), ezen belül meghatározza azon városi funkciókat, amelyek határon átnyúló hatással bírnak. Ismerteti azokat a kritériumokat, amelyek alapján egy városról elmondható, hogy az államhatár közvetlen és jelentős hatást gyakorol társadalmára és gazdaságára. Külön kitér a határ menti városhálózatok kialakulására, annak földrajzi elhelyezkedéséből adódó különlegességeire.

A fogalmak pontos definiálását követi a Kárpát-medence 1100 éves térszerkeződési és téruralmi folyamatait részletesen bemutató szakasz. Átfogó képet ad arról, hogyan vált a magyar állam uralmi területből ütköző zónává, majd nagyobb hatalmak (egységek) politikai részévé, valamint hogy hogyan próbálták a magyar városok pozícionálni magukat a medencében. Az első világháború után felbomlott Osztrák–Magyar Monarchia utódállamai közigazgatási reformok helyett megszerzett területeik integrálásával, megtartásával, illetve korábbi területeinek visszaszerzésével volt elfoglalva. A második világháború utáni időszakot követő közigazgatási reformok és a városok területszervező szerepének erősödése miatt, szembetűnően megugrottak a városok közötti nagyságbeli különbségek. A korszak fontos jelenségeként értelmezik a szerzők, hogy a városfejlesztés a gazdasági fejlesztési